

Tomasz BLASZCZAK

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, Vytauto Didžiojo universitetas

UKRAINA IR UKRAINIEČIAI ZIGMO TOLIUŠIO ATSIMINIMOSE

Zigmas Toliušis (1889-1971) teisininkas, advokatas, politikas, lietuvių atgimimo veikėjas, kelis savo gyvenimo metus praleido Ukrainoje. Kilęs iš Jurbarko apylinkių 1912 m. baigus studijas Sankt-Peterburgo universiteto Teisės fakultete nerado darbo Lietuvoje, ir paklausęs tuometinio Kyjivo Teismo rūmų pirmininko Aleksandro Meisnerio patarimo, persikėlė į Kyjivą. Z. Toliušis beveik dešimtmečiui susijį savo gyvenimą su Ukraina, dirbo Kijevo ir Poltavos teismo įstaigose. Rusijos ir Ukrainos revoliucijos iškelti neramumai paskatino apsisprendimą grįžti į Lietuvą, bet kelionę į gimtąjį kraštą užtrūko net iki 1921 m. pavasario. Bandymą evakuotis iš Odesos sustabdė dēmėtąją šiltinę, kuria susirgus pernelyg daug laiko Z. Toliušis praleido ligoninėje ir nespėjo į paskutinį laivą, plaukiantį Konstantinopolin. Kelias į Lietuvą vedė per Maskvą, kur 1920 m. pradėjo dirbti Lietuvos valstybės atstovybė. Iš Sovietų Rusijos sostinės Z. Toliušiu teko dar kartą aplankyti Ukrainą, šįkart jau atliekantį Sovietų Ukrainos sostinės funkciją Charkivą, kurioje teko jam eiti nepaprastuoju įgaliotiniu Ukrainoje, kuris rūpinosi lietuvių karo pabėgėlių grąžinimu į tėvynę. Atlikus savo misiją, 1921 m. Toliušis grįžo į Lietuvą vertėsi advokato praktiką ir aktyviai įsitraukė į politinę veiklą Valstiečių liaudininkų sąjungos gretose. Visą savo gyvenimą Z. Toliušis daug rašė, bendradarbiavo spaudoje, jau prasidėjus Lietuvos okupacijoms pradėjo rašyti savo atsiminimus, kurias tobulino iki pat gyvenimo pabaigos. Z. Toliušis paliko gausų rankraštinių archyvą, kurio iki šiol tik nedidelė dalis yra publikuota. Tą spragą šiuo momentu yra bandoma užpildyti Lietuvos Nacionalinės Bibliotekoje, kur vykdomas projektas skirtas atsiminimų leidybai.

Dalia Marija STANCIENĖ

Klaipėdos universitetas

LIETUVOS BRASTOS BAŽNYTINĖ UNIJA XXI AMŽIAUS KONTEKSTE

Vakarų kultūros įtakoje Abiejų Tautų Respublikoje (Lenkijos karalystė ir Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė, Liublino unija, 1569) brendo idėja apie katalikų ir stačiatikių Bažnyčių uniją. Unikali Vakarų lotyniškosios kultūros ir Rytų apeigų sąveika formavo ne tik naujas graikų apeigų katalikų tradicijas, bet, taip pat, tapo

išskirtiniu veiksmu formuojančiu tautinę savimonę. 1596 m. spalio 9 d. Lietuvos Brastoje Šv. Mikalojaus cerkvėje Kijevo metropolitas Mykolas Rahoza iškilmingai paskelbė unijos aktą, ratifikuojantį sąjungą tarp Katalikų Bažnyčios ir stačiatikių Kijevo metropolijos. Taip buvo įkurta Unitų Bažnyčia, kuri nuo XVIII a. vadinama graikų apeigų Katalikų Bažnyčia. Politiniai įvykiai, susiję su Abiejų Tautų Respublikos teritorijos padalijimu, tapo lemtingi Unitų Bažnyčios egzistavimui. Rusijai atitekusiose teritorijose Unitų Bažnyčia pradėta naikinti ir 1839 m. vasario 12 Polocko bažnytiniam Susirinkime Unitų Bažnyčia buvo prijungta prie Rusijos Stačiatikių Bažnyčios. Tokiu būdu Rusijos imperijoje Unitų Bažnyčios nebeliko. Austrijos imperijoje Unitų Bažnyčiai buvo sudarytos palankesnės sąlygos. 1807 m. Kijevo metropolijos dalyje buvo įkurta atskira Galicijos metropolija. Galicijoje pradėjo augti visuomeninis graikų apeigų Katalikų Bažnyčios vaidmuo, prisidėjęs prie unitų tautinio atgimimo t. y. prie Užkarpatės ukrainiečių savimonės susiformavimo. 1939 m. Rytų Galiciją užėmė SSRS ir prijungė prie Ukrainos SSR, uždrausdama Unitų Bažnyčios veiklą. 1946 m. Lvove Soboras paskelbė Brastos Bažnytinės Unijos likvidavimą ir Graikų apeigų Katalikų Bažnyčios sujungimą su Rusijos Stačiatikių Bažnyčia. Dalis unitų praktikavo pogrindyje ir, tik prasidėjus 1987 m. Perestroikai, jie paskelbė, kad išeina iš pogrindžio. Tačiau tik 1989 m. valdžia sutiko pripažinti Ukrainos Graikų apeigų Katalikų Bažnyčią. 1990 m. Romoje įvyko Ukrainos graikų apeigų katalikų vyskupų iš viso pasaulio bažnytinis susirinkimas – pirmas po Bažnyčios uždraudimo.

Ірина ПЕТРЕНКО

Полтавський університет економіки і торгівлі

БИТВА НА РІЧЦІ ВОРСКЛА 1399 РОКУ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ПОЛТАВСЬКОЇ ІСТОРИКИНІ ВІРИ ЖУК (1928-2008)

В студії проаналізовано внесок відомої вченої-історикині Віри Жук у дослідження битви на Ворсклі 1399 року, показано роль ученої у локалізації, з'ясуванні етапів, ходу бойових дій та наслідків. Виявлено, що Вірою Жук було підготовлено понад 10 студій, присвячених битві на Ворсклі 1399 року. В більшості історичних видань та підручників, особливо радянської доби, ця битва, яка мала доленосне значення для багатьох європейських народів, згадувалася лише кількома рядками. У даному дослідженні доведено, що історикиня Віра Жук поглибила вже наявні відомості про битву на Ворсклі 1399 року. Зокрема, вчена, залучивши різні типи джерел висловила обґрунтовані